

DIN ČUJ./ DERES REF: BEAIVI / DATO:
19.04.2024

MIN ČUJ / VÅR REF: ÁŠŠEMEANNUDEADJI / SAKSBEHANDLER:
24/633-3 Elina Hakala

Energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Uttalelse til høring av EUs energieffektiviseringsdirektiv/

Vi viser til høring av 28. januar 2024 hvor Olje- og energidepartementet (OED), nå Energidepartementet (ED), sendte Europaparlament- og rådsdirektiv 2023/2413/EU1 på høring. Direktiv 2023/2413/EU2 er et endringsdirektiv og inneholder flere nye endringer.

Generelle tilbakemeldinger til høringen og prosess

Sametinget viser til at departementets høringsbrev kun er en henvisning til direktivteksten. Det gis ingen vurdering av status på gjeldende norsk regelverk i forhold til direktivet, om prosessen for innlemming av nytt direktiv til norsk sammenheng eller vurdering av innholdet i regelverket i forhold til situasjonen i Norge. Dette gjør det krevende å vurdere konsekvensene av regelverket. Det virker imidlertid å kunne være svært omfattende, og Sametinget er bekymret for hvordan blant annet akselerasjonsområder og svært korte tidsfrister for konsesjonsbehandlingen skal kunne gjennomføres.

Sametingets plenum har i sak 008/19 *Klimaendringer og rettferdig utvikling* konstatert at Sametinget erkjenner at det må føres en tydelig klimapolitikk for å stoppe klimaendringer som truer alt liv på jorden. I plenumsvedtaket fra 2019 anerkjente Sametinget at utslippene av klimagasser må reduseres med 45 prosent innen 2030. Ved endringene i Lov om klimamål i 2021 har Norge nå forpliktet seg til at klimagassutslippene skal reduseres med minst 50 og opp mot 55 prosent fra utslippsnivået i referanseåret 1990 frem mot 2030.

Behovet for inngripende endringer i samfunnet er tydelig. Samtidig løfter Sametingets plenum frem behovet for kretsløpøkonomi for å ivareta de globale bærekraftmålene. Dagens økonomi, der evig vekst er målet, skaper ubalanse i samfunn og natur. I kretsløpøkonomi er målet redusert forbruk og økt livskvalitet. Sametingets plenum påpeker også at det er viktig at klimarettferdighet vurderes før tiltak i urfolks områder planlegges. Urfolk har ikke skapt klimakrisen, da er det rimelig at utbygginger til fornybar energi i deres områder ikke iverksettes av stater eller andre før det berørte urfolket har gitt sitt frie og informerte forhåndssamtykke.

Videre registrerer Sametinget at EUs fornybardirektiv også foreslår retningslinjer for energisparing og effektivisering av energiforbruket. Dette mener vi ikke bør underkommuniseres. Energi, i likhet med andre ressurser, vil være en begrenset ressurs i fremtiden.

Sametinget mener også at det er tydelig at mulighetene for energisparing i samfunnet er store. Energikommisjonen antydte at samlet vil energieffektivisering kunne bidra inntil 25TWh innen 2030, sammenlignet med forbruket i 2015. En slik mulighet kan ikke samfunnet miste, og energieffektivisering bør derfor prioriteres høyt.

Merknader til kortere saksbehandling og demokratiske prosesser

Sametinget anser at direktivets regelverk for raskere saksgang for kraftkonsesjoner, er illevarslende i sin mangel på innsikt og interesse i ivaretagelse av urfolksrettigheter, her under naturgrunnlaget for samisk kultur og næringer i møte med kraftutbygginger. Sametinget registrerer at det ikke er tatt høyde for å avsette tid til prosesser som sikrer at folkeretten og urfolksrettigheter respekteres, samt at staten heller ikke sikrer at urfolks materielle menneskerettigheter og prosessuelle bestemmelser ivaretas.

Endringene i sameloven, § 4 som handler konsultasjoner trådte i kraft i 2021. Konsultasjonsregelverket skal sikre prosessuelle regler for hvordan statlige eller kommunale myndigheter skal søke å oppnå enighet med både direkte berørte samiske interesser og Sametinget i konkrete spørsmål og tiltak.

Prosessuelle regler finnes allerede, men det kan sikkert gjøres tiltak for å forbedre kunnskap og etterlevelse av reglene. Noe annet blir vurdering av når tålegrensen for urfolkskultur eller urfolksnæringer er nådd i møte med inngrep og arealbeslag. Slik Fosen-dommen har tydeliggjort, finnes det en materiell skranke, hva en urfolksnæring kan tåle av inngrep i sitt område. Denne grensen skal statene ikke bryte uten at det får konsekvenser.

Regulering av den menneskerettslige materielle grensen for inngrep i samiske områder er foreslått av Samerettsutvalget i NOU 2007:13. I Prop 86 L (2020-2021) Endringer i sameloven mv. (Konsultasjoner) gis det uttrykk for at departementet vil vurdere en slik lovregulering. Fosen-dommen har gjort behovet for oppfølging av forslagene fra samerettsutvalget svært tydelig. Sametinget anser at et viktig spor i oppfølging av dommen, er å sette i gang et arbeid med lovgivning om vurderingsgrunnlaget opp mot SP art. 27.

I Norges institusjon for Menneskerettigheter (NIM) sin rapport «*Menneskerettslig vern mot inngrep i samiske bruksområder*» foretas en gjennomgang av hvilket menneskerettslig vern mot inngrep som følger av SP art. 27, og hvilke vurderingstemaer som inngår i dette. Sametinget mener NIMs rapport gir et godt grunnlag for igangsetting av et bredt arbeid. Utbygging av mer kraft både til lands og til havs vil kreve omfattende prosesser med samiske rettighetshavere.

I artikkel 15 og 16 legges det opp til at medlemslandene skal utpeke såkalte akselerasjonsområder for én eller flere typer fornybar energiproduksjon. Dette er arealer som myndighetene skal peke ut som egnet for fornybar kraftproduksjon, og der det skal gjennomføres tidlige konsekvensutredninger slik at man ved konsesjonssøknad får en raskere behandlingsprosess. Dette betyr at områder skal konsekvensutredes uten at konkrete prosjektplaner er lagt frem. Dette vil ytterligere øke det prosesspresset samiske rettighetshavere allerede er under.

Tidsfristen for behandlingen av søknader i akselerasjonsområder er tolv måneder på land og opp til to år for offshore produksjon. Samme frister, inkludert konsekvensutredning, er satt for oppgraderinger under 150 kW av eksisterende anlegg. Utenfor akselerasjonsområdene er behandlingsfristen to år, mens den er tre år for offshore produksjon. For oppgraderinger som ikke overstiger 15 % av installert kapasitet i eksisterende produksjonsanlegg, er behandlingsfristen for nødvendige nett-tiltak satt til tre måneder.

Sametinget har en tydelig forventning av at direkte berørte samiske rettighetshavere sikres kapasitet og ressurser for å kunne delta i beslutningsprosessene på en forsvarlig måte. Samisk urfolkskunnskap bør også legges til grunn for beslutninger i større grad enn det gjøres i dag.

Videre har Sametinget problematisert spørsmålet om forhåndstiltredelse i vindkraftsaker overfor regjeringen i flere sammenhenger. Energikommisjonen (NOU 2023: 3 Mer av alt - raskere) løfter også opp dette, og anbefaler at det bør utredes om denne praksisen bør opphøre, med henvisning til nettopp NIMs rapport «*Menneskerettslig vern mot inngrep i samiske bruksområder*». Sametinget forventer at ulempene ved forhåndstiltredelse også blir vurdert når regjeringen vurderer tiltak til bedre saksgang i kraftutbyggingssaker.

Det er nødvendig å sikre berørte parter gode mekanismer, tilstrekkelige ressurser og kapasitet i prosesser knyttet opp mot ressurs og arealdisponering. Sametinget vil understreke at for å kunne gjennomføre gode konfliktforbyggende prosesser er det helt nødvendig å gi mest mulig like rammer og ressurser for partene. Dette gjelder både offentlige instanser og de som skal møte disse, både i konsultasjoner og andre prosesser.

Merknader til akselerasjonsområder

Sametinget mener det vil være svært krevende å øke omfanget av vindkraftutbygginger i samiske områder på bakgrunn av konsekvensene for arealgrunnlaget for samisk kultur og næringer. Sametingets plenum har ved behandling av sak 043/20 *Vindkraft på land- Sametingets syn* slått fast at

«Sametinget avviser at samiske interesser skal vike og bli skadelidende for at eksterne aktører skal kunne profittere på båndlegging av viktige bruks- og naturområder. Sametinget avviser alle inngrep som følge av vindkraftutbygging i samiske områder hvor samiske næringsinteresser eller rettighetshavere blir berørt uten å ha gitt sitt samtykke. Sametinget gir ikke tilslutning til at det legges til rette for mer vindkraftutbygging i reinbeiteområder. Belastningene med fremtidig vindkraftutbygging i kombinasjon med annen infrastrukturbygging og også belastningen statens rovdyrpolitikk fører til, vil være for store for berørt reindrift over hele reindriftnorge».

Når det gjelder vindkraft til havs viser Sametinget til Lov om fornybar energiproduksjon til havs (havenergilova) § 1-5 om vektlegging av samiske interesser:

“Ved vedtak i medhald av lova som direkte rører ved samiske interesser, skal det innanfor dei rammene som gjeld for den einskilde føresegna leggjast tilbørleg vekt på omsynet til naturgrunnlaget for samisk kultur. Sametinget mener det er behov for å vektlegge naturgrunnlaget for fiskerinæringen, som har vært bærebjelke for små samfunnene langs kysten i uminnelige tider. Etablering av havvind skal ikke gå på bekostning av naturgrunnlaget for samisk kultur og næringsutøvelse.”

Sametinget forventer å bli konsultert i regjeringens videre prosess når det gjelder mulige tiltak, lovendringer eller forskrifter som kan berøre samiske samfunn og interesser direkte.

Dearvuđaiguin / Med vennlig hilsen

Andreas Stångberg
juogushoavda / seksjonssjef

Elina Hakala
seniorráđđeaddi/seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur. /

Dát reive lea elektrovnnalaččat dohkkehuvvon ja sáddejuvvo vuolláičállaga haga.